

II.

Elsősorban a kedvező külső körülményeknek volt köszönhető, hogy a gazdasági fejlődés nagyobb ütemben folyt, mint az ország más területein. A táj természeti adottságai s a csongrádi központ köré gyűlt szláv őslakosság hagyományai lehetővé tették, hogy a megtelepedés, a földművelésre való áttérés ezen a vidéken viszonylag gyorsan menjen végbe: a környéken a feudalizmus legelső periódusában fejlett földművelésről (búza-termelés, szőlő, gyümölcs) hallunk, később a halászat s a lótenyésztés jelentős. Mindezek talaján az alapvetően földművelő életforma mellett a XV. századra kibontakozott az ipari tevékenység, mely a művészetek (kőfaragás, festészet, ötvösség stb.) bizonyos elemeit sem nélkülözte, sőt egyes területeken az élvonalba tört. Szeged városa több alkalommal szolgált ötvösmunkákkal a királynak, János itteni ötvös 1496-ban Rómában is megfordult, 1532-ben itt készült a raguzai dóm híres ereklyetartója. Szeged — mint fontos közlekedési vonalak csomópontja, mint az ország gazdasági életének egyik centruma — a biztonságát garantáló királyi vár árnyékában már a XIV. század harmincas éveire az Alföld legnépesebb és leggazdagabb városává lett: a pápai tizedjegyzékeken a legmagasabb összeggel szerepel. Ezt a pozícióját a XVI. század elejéig tartotta, ekkor Budához, Pesthez, Kassához hasonlóan 2000 forinttal adózott, s lélekszámban, tekintélyben is ezekkel vetekedett. A városi polgárság osztályá szerveződésének jeleként a XV. század első éveiben megindult a küzdelem az egyes érdekcsoportok, a vagyonosabb és kevésbé vagyonos rétegek között a község irányításának jogáért. Ez jellemzően mutatja, hogy Szeged társadalmá meglehetősen messzire haladt előre a polgárosulás útján. Ezzel

természetesen együtt járt a civis-öntudat, a lokálpatriotizmus, a műveltség iránti igény meggyarapodása. Ennek külső kifejeződése a városkép kezdődő átalakulása. Ismerjük a reneszánsz építőművészet helyi maradványait, ezek azonban szerény tanúi a hajdani valóságnak. Maga Mátyás szól dicsérőleg a szegediek ez irányú törekvéseiről, s meg is jutalmazza őket. Művészi alkotásokkal ő is gazdagította Szegedet, a Sz. Dömötör templomnak ajándékozott miseruháról száz év múlva is tudott a hagyomány.

A fejlődésnek ez az útja azonban nem volt mentes az ellentmondásoktól. Szegedet lényegében a külső körülmények emelték ki alföldi társai közül, s ezek hajtották előre a városiasodás útján annak ellenére, hogy természetes adottságai inkább mezőgazdasági termelésre, mezővárosi fejlődésre predestináltak. Ugyanakkor, amikor gazdasági erőben a leghatalmasabb településekkel áll versenyben, lakosságának 57%-a zsellér. Ez az ellentmondásosság mutatkozik meg a Dózsa-felkelés visszhangjában, ez magyarázza a város ingadozó magatartását. Ez a belső feszültség válik majd meghatározó tényezővé abban a reakcióban, amit a török megszállás Szeged társadalmából kivált: a hatalmas csapás alatt nem omlik össze, hanem szétrobban, s elemeit az ország négy sarka felé röpíti.

A megelőző három évszázad folyamán azonban Szegedet az állandó prosperitás jellemzi, s ez kedvezően hat szellemi színvonalára. Két mozzanatot kell kiemelnünk: egyik az urbanizációs folyamat viszonylagos gyorsasága, másik a katolikus egyház itteni, az átlagosnál intenzívebb tevékenysége. Mindkettő roppant mértékben befolyásolta a műveltség nivójának alakulását.

K. P.